

ÚTMUTATÓ

EMELT SZINTŰ ÉNEK-ZENE SZÓBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

Általános tudnivalók

Az emelt szintű érettségi vizsga követelményeinek teljesítése feltételezi az ének-zene vizsgatárgy, a zeneértés, zeneművelés iránti nagyobb érdeklődést, vonzódást és annak szándékát is, hogy a vizsgázó valamely zenei követelményeket támaztó felsőoktatási intézménybe kíván felvételt nyerni. Az emelt szintű érettségi tudás és készség mérésénél előtérbe kerül az elért zenei képességekben, az elvárható zenei ismeretekben kimutatható, alaposabb összefüggéseket is feltáró tájékozottság vizsgálata.

Az ének-zene vizsgatárgy érettségi követelményeit a részletes vizsgakövetelmények és a vizsgaleírás tartalmazza.

Az emelt szintű érettségi vizsga teljesítéséhez a teljes középszintű érettségi vizsgakövetelmény anyagának ismerete szükséges, ezért az érettségi során a vizsgázó a közép- és emelt szint teljes anyagából egyaránt kérdezhető.

A szóbeli vizsga jellemzői

A szóbeli vizsga anyagát az „Ének-zene érettségi vizsga részletes vizsgakövetelmények” mellékleteként megjelent Műjegyzékben található népdalok és műzenei szemelvények adják. Mindemellett az ének-zene vizsgakövetelmények „Szakkifejezések” címszó alatt szereplő fogalmakat el kell sajátítani a vizsgázónak, ezek ismeretéről az írásbeli feladatsorok mellett a szóbeli vizsgarész teljesítésekor is számot kell adni.

A szóbeli vizsgán a vizsgázónak a két altételsorból („A” és „B”) egyszerre kell húznia egy-egy altételt. Mindkét altételsornak legalább 20-20 altételt kell tartalmaznia. Az „A” altétel összetett, öt feladatot tartalmaz. A „B” altétel egyetlen feladatból áll. Az altételsoroknak a követelményrendszer minden témakörét, stílus körét tartalmazniuk kell. A mūdalt (2. feladat), és a szemelvényt (3. feladat) egy altételen belül különböző stílus korszakokból kell választani. Az „A” altételsor 2. és a 3. feladatainak a megfelelő formában kell tartalmazniuk a szükséges

mellékleteket (a tételsorban szereplő műdalok és azok zongorakísérete közép hangfekvésben). Az altételek minden esetben tartalmazzák a műdalok vagy műzenei szemelvények szerzőjét és a mű címét, valamint az éneklési (kottából vagy emlékezetből történő) és az elemzési feladatokat. A műdalokat csak tiszta kottaképből elemezheti a vizsgázó.

Az „A” altétel:

1. feladat: Népdal éneklése és elemzése emlékezetből;
2. feladat: Egy műdal éneklése emlékezetből, szöveggel, zongorakísérettel vagy társaséneklés, és a dal elemzése kotta alapján;
3. feladat: Műzenei szemelvény éneklése (vagy hangszeres bemutatása) emlékezetből szöveggel, abszolút névvel vagy szolmizálva;
4. feladat: Hangsorok éneklése szolmizálva és hangnévvel;
5. feladat:
 - Hangközéneklés szolmizálva és hangnévvel;
 - Alaphelyzetű hármashangzat éneklése azonos hangmagasságról indítva, szolmizálva és hangnévvel;
 - Domináns szeptimakkord éneklése alaphelyzetben oldással, szolmizálva és hangnévvel.

A „B” altétel:

6. feladat: Egy műzenei részlet lapról éneklése.

A hangneves éneklések valamennyi feladatban a 4#-4b-ig terjedő előjegyzési körben mozoghatnak.

A tételt a vizsgázónak önállóan kell kifejtene. A szóbeli feleletkor a felkészülési idő alatt készített jegyzetet a vizsgázó használhatja.

Vizsgacsoportonként szükséges: egy jól hangolt zongora, valamint a műdalok előadásához egy zongorakísérő tanár.

A vizsgázó biztosítja az általa szabadon választott magyar népdal, illetve a választott nemzetiségi népdal vagy más népek dala kottáját, melyet az adott tétel kihúzásakor a vizsgabizottságnak átad, valamint a vizsgázó biztosítja a társasénekléshez kamarapartnerét.

A vizsgabizottságot működtető intézmény biztosítja a tételsorokban szereplő műelemzéshez szükséges kottákat.

A vizsgázónak a felkészüléshez 30 perc áll a rendelkezésére. A felkészülés során a vizsgázó csak a belső hallására támaszkodva gondolhatja át a feladatsorok énekes példáit.

A feleletre maximum 20 perc áll rendelkezésére.

A vizsgabizottság értékeli a dalok élményszerű, pontos, tiszta előadását; a szövegtudást, az elemzések érthető, világos kifejtését, a zeneelméleti ismeretek tudását és alkalmazását, valamint a lapról olvasási készséget.

Az altételek jellemzői

„A” altétel

1. feladat:

„Egy népdal éneklése és elemzése emlékezetből, a részletes vizsgakövetelményekben megjelölt szempontok szerint. Általános követelmény az énekelt anyaghoz kapcsolódó népzenei ismeretek kifejtése: téma- és ünnepkör szerinti besorolás.”

Az altételek összeállításához, azaz a népzene érintő követelmények lefedéséhez válogatási lehetőséget a műjegyzék népdal anyaga adja. A követelményeket és a vizsgaleírást figyelembe véve az ének-zene részletes követelményei alapján kötelező az eltérő stílusú népdalokból való válogatás, figyelembe véve a stíluskörön belüli változatosságot, valamint azt, hogy a húsz altétel között legyen *„Egy, a vizsgázó által szabadon választott nemzetiségi népdal vagy más nép dala, mely eredeti nyelven is előadható. Ennek kottáját a vizsgázó a szóbeli vizsgán átadja a bizottságnak.”*

Ez utóbbihoz a vizsgázó magával hozza az általa szabadon választott magyar népdal, és egy szabadon választott nemzetiségi népdal vagy más népek dala kottáját, mely eredeti nyelven is előadható, és amely kottákon a gyűjtésre vonatkozó legfontosabb adatok szerepelnek.

Az altételek minden esetben tartalmazzák a népdalok kezdő sorát.

Az énekelt régi és új stílusú magyar népdalok elemzésének szempontjait a vizsgázónak ismernie kell, ezek az alábbiak:

- dallamvonal,
- sorszerkezet,
- kadencia,
- szótagszám,
- hangkészlet,
- hangsor megállapítása,
- besorolás az alapvető stílusrétegekbe.

2. feladat:

„Egy műdal éneklése emlékezetből, szöveggel, zongorakísérettel vagy társaséneklés, melyben a vizsgázó saját szólamát emlékezetből énekli.

A dal elemzése kotta alapján: az énekelt anyaghoz kötődő általános zenetörténeti ismeretek, történelmi ismeretek, a társművészetekkel való kapcsolatok (irodalom, képzőművészet, építészet, tánc, színház) vázlatos kifejtése.”

A feladatokban szereplő műdalok, társaséneklési anyagok listáját a Műjegyzék tartalmazza. A többversszakos műdalok esetében elegendő két versszak előadása.

Mivel a műdal elemzése kottából történik, a vizsgát szervező intézménynek a tételben szereplő műdalok kottáját biztosítani kell.

A felelet terjedjen ki az énekelt műdal részletes zenei elemzésére (pl. szerkesztésmód, ritmikai, dallami, harmóniai, hangnemi érdekességek, műfaji sajátosságok, kitérhet a szöveg – feldolgozás viszonyára stb.)

A feleletnek tartalmaznia kell az énekelt dalhoz tartozó zenetörténeti korszak általános bemutatását, a társművészeti kapcsolódások vázlatos ismertetését. A vizsgázó utaljon a korszak legjelentősebb zeneszerzőire, azok főbb műveire, kihangsúlyozva az éppen énekelt műdal szerzőjét és annak munkásságát. A felelet térjen ki a korszak tipikus műfajaira, formáira, jellegzetes hangszereire, esetleg az adott korra jellemző főbb zenei irányzatokra.

3. feladat:

„Egy műzenei szemelvény éneklése (vagy hangszeres bemutatása) emlékezetből, szöveggel, abszolút névvel vagy szolmizálva.”

A részletes követelmények tartalmazzák stíluskörönként, hogy melyek azok a hangszeres szemelvények, amelyek előadása történhet énekelve (szolmizálva vagy abszolút nevekkkel), illetve előadhatók a vizsgázó által választott hangszeren. Ez utóbbi esetében a hangszert (kivétel: zongora) a vizsgázó biztosítja. A részletes követelményekben például ez olvasható: *„Barokk hangszeres zeneműrészlet hangszeres bemutatása vagy éneklése emlékezetből, szolmizálva vagy abszolút névvel.”* Vagy: *„J. Haydn, W. A. Mozart vagy L. van Beethoven egy hangszeres zeneműve jellegzetes periódus terjedelmű témájának hangszeres bemutatása vagy éneklése emlékezetből, szolmizálva vagy abszolút névvel.”* Vagy: *„Romantikus részlet műzenei hangszeres bemutatása vagy éneklése emlékezetből, szolmizálva vagy abszolút névvel.”*

4. feladat:

„Három hangsor éneklése szolmizálva és hangnévvel (4#-4b-ig) (-ton és -chord hangsorok, dúr és három féle moll, valamint modális skálák), egészhangú skála éneklése hangnévvel.”

Valamennyi hangsort felfelé és lefelé haladó irányban kell elénekelni.

5. feladat:

Ez a tételrész három feladat típusból áll.

- a) Hangközéneklés (oktáv hangterjedelmen belül tiszta, kis és nagy) szolmizálva és hangnévvel (4#-4b-ig).*
- b) Alaphelyzetű hármashangzat éneklése azonos hangmagasságról indítva, szolmizálva és hangnévvel (4#-4b-ig).*
- c) Domináns szeptimakkord éneklése alaphelyzetben oldással, szolmizálva és hangnévvel (4#-4b-ig).*

„B” altétel

6. feladat:

„Egy műzenei részlet lapról éneklése a követelményrendszerben meghatározottak szerint. (Középnéhez, periódus terjedelmű, moduláló barokk, klasszikus, romantikus vagy 20. századi dallam lapról éneklése szolmizálva vagy hangnévvel 4#-4b-ig).”

A lapról olvasás tempóját a vizsgázó határozza meg. Éneklés közben ajánlott a vizsgázó számára a mérőzés, az ütemezés. Javasolt, hogy a vizsgázó a hangi adottságainak megfelelően válassza meg a szolmizált kezdőhangot.

A kapott dalanyagot nem kötelező a kottában megadott abszolút hangmagasságban énekelni, kivéve a hangnévvel történő éneklés esetén.

A feladat értékelési szempontjai közt szerepel az előadás folyamatossága, a tisztán, hibátlanul megszólaltatott dallam, a szolmizációban, illetve az abszolút nevekben való pontosság és a ritmikai pontosság.

A lapról olvasási felkészüléséhez ajánlott szakirodalom:

- Kodály zenepedagógiai művei, Editio Musica, Budapest, 1945
- Tegzes György: Hétfokú olvasógyakorlatok I. – II., Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 1995
- J. S. Bach: Olvasókönyv szolmizálóknak, Editio Musica, Budapest, 1945
- Németh – Nógrádi – Pusker: Szolfézs antológia, Zeneműkiadó, Budapest, 1984
- Zenei antológia (szerkesztő: Kerényi Eszter), Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 1997

A szóbeli vizsgarész értékelése

Az értékelés központi értékelési útmutató alapján történik. Az emelt szintű szóbeli vizsgarészben 50 pont szerezhető.

1. feladat: Népdaléneklés

- a) Egy népdal éneklése emlékezetből szöveggel (két versszakkal)
- b) Az énekelt népdal elemzése emlékezetből

A feladatra adható maximális pontszám: 12 (6+6) pont

2. feladat: Műdaléneklés

- a) Egy műdal éneklése emlékezetből, szöveggel, zongorakísérettel vagy társaséneklés
- b) Az énekelt műdal elemzése kottából

A feladatra adható maximális pontszám: 12 (6+6) pont

3. feladat: Műzenei szemelvény éneklése (vagy hangszeres bemutatása) emlékezetből szöveggel, abszolút névvel vagy szolmizálva

A feladatra adható maximális pontszám: 4 pont

4. feladat: Három hangsor éneklése szolmizálva és hangnévvel (egészhangú skála esetében hangnévvel) felfelé és lefelé (4#-4b-ig)

A feladatra adható maximális pontszám: 6 (2+2+2) pont

5. feladat:

- **Hangközéneklés** szolmizálva és hangnévvel;
- **Alaphelyzetű hármashangzat éneklése** azonos hangmagasságról indítva, szolmizálva és hangnévvel;
- **Domináns szeptimakkord éneklése** alaphelyzetben oldással, szolmizálva és hangnévvel.

A hangneves éneklések a 4#-4b-ig terjedő előjegyzési körben mozoghatnak.

A feladatra adható maximális pontszám: 6 (2+2+2) pont

„B” altétel

6. feladat: Lapról olvasás

A feladatra adható maximális pontszám: 10 pont

Általános javaslatok a felkészüléshez és a vizsgához

Éneklés

- helyes hangzóformálás, megfelelő artikuláció
- tiszta intonáció
- pontos és érthető szövegejtés, biztos szövegtudás
- pontos ritmusreprodukálás
- stílusnak megfelelő frazeálás, kifejező előadásmód
- kíséretes műben a hangszerrel való együttműködés biztonsága
- kamaraénekléskor a partnerrel való együttműködés biztonsága
- szolmizált vagy abszolút neves éneklés intonációs pontossága

A népdalok és a hangszerkíséret nélküli szemelvények, illetve a lapról olvasás előadásának optimális hangkezdéséhez használható a hangvilla.

A zongorakíséretes dalok hangszeres kísérettel szólaljanak meg!

A kíséretes művek hangfekvése az érettségiző diák hangterjedelméhez igazodjon!

Műelemzés

A mű ismertetéséhez a vizsgázó vázlatot, jegyzetet készíthet, amelyet szóbeli feleletekor felhasználhat. A népdal elemzése emlékezetből történik, míg a műdal elemzéséhez használhatja annak tiszta kottaképét.

A szóbeli ének-zene érettségi vizsgatételek – minta

„A” altétel

1. feladat: Gyűjtottam gyertyát

(éneklés és elemzés emlékezetből)

2. feladat: F. Schubert: A molnár virágai vagy H. Purcell: Pásztorjáték - duett

(éneklés emlékezetből, elemzés kottából)

Megjegyzés: ennél a feladatnál a két műdal (szólo vagy duett) közül az egyiket kapja a vizsgázó.

Nem túl gyorsan F. Schubert

1. Sok é - des, bá - jos
kék vi - rág, Oly bú - san, szán - va néz - nek rám, És
ró - luk mint-ha fény - le - ne A lány - ka bí - vis, kék sze - me.

en

Így mind oly drá - ga né - kem.

Így mind oly drá - ga né - kem.

pp

cresc.

Fine

Fine

Henry Purcell: Pásztorjáték

d

Pász - tor, pász - tor, hagyd a dalt most, száll a síp - szó, mint a nyár.

5

És ha vé - get ér a já - ték, ránk csak könny, meg bá - nat vár.

9

Es - kü - vés - nek, cif - ra szó - nak egy a vé - ge: fáj a szív.

13

Hagy - juk hát a szem - re - há - nyást, szól a síp - szó, tánc - ra hív,

17

szól a síp - szó, szól a síp - szó, szól a síp - szó,

20

szól a síp - szó, tánc - ra hív.

3. feladat: M. Ravel: Bolero – téma első része

(éneklés emlékezetből)

4. feladat: dór, lokriszi és mixolíd hangsor éneklése 3# előjegyzési körben

(éneklés szolmizálva és abszolút névvel felfelé és lefelé)

5. feladat:

a) tiszta kvart hangköz esz' alaphangról indítva felfelé és lefelé

(éneklés szolmizálva és abszolút névvel)

b) alaphelyzetű cisz-moll hármashangzat éneklése

(éneklés szolmizálva és abszolút névvel)

c) B-dúr domináns szeptim négyeshangzat

(éneklés szolmizálva és abszolút névvel, oldással)

„B” altétel

6. feladat: Lapról olvasás

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 6/8 time. The first staff contains a melodic line starting with a dotted quarter note, followed by eighth notes, and ending with a half note and a fermata. The second staff contains a similar melodic line but with a more complex rhythmic pattern in the middle section, including sixteenth notes and a sharp sign above a note.

Bibliográfia vizsgázók és felkészítő tanárok számára

- A dal mesterei**, szerkesztő: Ádám Jenő, Editio Musica, Budapest
- A magyarországi nemzetiségek néprajza**, Magyar Néprajzi Társaság, Tankönyvkiadó, 1982
- A zenetörténet antológiája**, szerkesztő: Bartha Dénes, Zeneműkiadó, 1974
- Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon**, Kossuth Kiadó, 1996
- Balassa - Gál: Operakalauz**, Zeneműkiadó, 1956
- Balassa Iván: A határainkon túli magyarok néprajza**, Gondolat, 1989
- Bárdos Lajos: Elemző írások a népzeneről I.**, Eötvös Kiadó, 1994
- Bárdos Lajos: Írások népzeneinkről**, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994
- Bartók Béla: 27 két- és háromszólamú női- és gyermekkar**, Zeneműkiadó, 1950
- Blackwood, Alan: A világ zenéje**, Origo Könyvek, Budapest, 1994
- Bodza Klára - Paksa Katalin - Vakler Anna: Magyar Népi Énekiskola I-IV.**, Tankönyvkiadó, 1992
- Brauer János: Kodály Zoltán**, Mágus Kiadó, 1999
- Brockhaus - Riemann: Zenei Lexikon I. - III.**, Zeneműkiadó, 1985
- Darvas Gábor: A totemzenétől a hegedűversenyig**, Zeneműkiadó Budapest, 1977
- Darvas Gábor: A zene anatómiája**, Zeneműkiadó, 1974
- Darvas Gábor: Évezredek hangszerei**, Zeneműkiadó, 1975
- Dobszay László: A gregorián zene kézikönyve**, Zeneműkiadó, 1993
- Dobszay László: A magyar dal könyve**, Zeneműkiadó, 1994
- Dobszay László: Magyar zenetörténet**, Planétás Kiadó Budapest, 1998
- Ezer év kórusa**, szerkesztő: Forrai Miklós, Editio Musica, Budapest
- Falvy Zoltán: A magyar zene története**, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999
- Gammond, Peter: Az opera**, Kossuth Könyvkiadó, 1994
- Gammond, Peter: Klasszikus zene - Képes enciklopédia**, Kossuth Könyvkiadó, 1994
- Gelencsér Ágnes: Magyar népzenei alapismeretek**, Calibra Kiadó, 1994
- Gonda János: Jazz**, Zeneműkiadó, 1982
- Gris, Stéphane: A hangszerek csodálatos világa**, Zeneműkiadó, 1984
- Gülke, Peter: Szerzetesek, polgárok, trubadúrok (A középkor zenéje)**, Editio Musica, Budapest, 1990
- Hangszerek enciklopédiája**, Gemini Kiadó, 1996
- John Henry van der Meer: Hangszerek**, Zeneműkiadó, 1988
- Kallós Zoltán: Balladák könyve**, Magyar Helikon, 1973

Kerényi György: Magyar énekes népszokások, Gondolat, 1982

Kodály - Vargyas: A magyar népzene, Editio Musica, Budapest, 1994

Kodály pedagógiai művei, Editio Musica, Budapest

Kodály Zoltán: Gyermek- és nőikarok, Editio Musica, Budapest

Kovács Sándor: Bartók Béla, Mágus Kiadó, 1995

Körber Tivadar: Zeneirodalom I. - II., Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2000

Kroó György - Kárpáti János: Muzsikáló zenetörténet I. - IV., Gondolat 1960 - 1964.

Németh - Nógrádi - Pusker: Szolfézs antológia, Zeneműkiadó, Budapest, 1984

Oratóriumok Könyve, Zeneműkiadó, 1975

Orselli, Cesare: A madrigál és a velencei iskola, Zeneműkiadó, 1986

Öt évszázad kórusa, szerkesztő: Forrai Miklós, Editio Musica, Budapest

Paksa Katalin: Magyar népzene-történet, Balassi Kiadó, 1999

Parouty, Michel: Mozart, az Isten kegyeltje, Park Könyvkiadó, 1991

Rajeczky Benjamin: Mi a gregorián?, Zeneműkiadó, Budapest, 1981

Salzman, Eric: A 20. század zenéje, Zeneműkiadó, 1980

Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv, Planétás Kiadó, 1997

Szabolcsi Bence - Tóth Aladár: Zenei lexikon I.-III., Zeneműkiadó, 1965

Szabolcsi Bence: A magyar zenetörténet kézikönyve, Zeneműkiadó, Budapest, 1979

Tátrai Zsuzsa - Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások, Planétás Kiadó, 1997

Tegzes György: Hétfokú olvasó gyakorlatok I. – II., Nemzeti Tankönyvkiadó

Tótfalusi István: Operamesék, Móra Könyvkiadó, 2002

Törőcsik Attila: Hangszerek kislexikona, Saxum Kiadó, 2003

Zenei antológia, szerkesztő Kerényi Eszter, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997